

บทบาทของการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์
กับการสร้างความสัมพันธ์แบบชุมชนเสมือนของผู้สูงอายุสมาชิก OPpy Club

หม่อมหลวง ศุภนิศา เกษมสันต์

ศูนย์วิทยทรัพยากร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน ภาควิชาการสื่อสารมวลชน

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2546

ISBN 974-17-5271-7

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE ROLE OF COMPUTER MEDIATED COMMUNICATION
IN BUILDING OF THE VIRTUAL COMMUNITY RELATIONS BY OPY CLUB MEMBERS

M.L. Supanisa Kasemsant

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts in Mass Communication

Department of Mass Communication

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2003

ISBN 974-17-5271-7

หม่อมหลวง ศุภนิศา เกษมสันต์ : บทบาทของการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์กับการ
สร้างความสัมพันธ์แบบชุมชนเสมือนของผู้สูงอายุสมาชิก OPY CLUB. (THE ROLE OF
COMPUTER MEDIATED COMMUNICATION IN BUILDING OF THE VIRTUAL
COMMUNITY RELATIONS BY OPY CLUB MEMBERS) อ.ที่ปรึกษา :
รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา แก้วเทพ, 127 หน้า. ISBN 974-17-5271-7.

อินเทอร์เน็ต ทำให้เกิดการพัฒนาระบบการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์ที่เพิ่มโอกาส
ในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของคน ซึ่งก่อให้เกิดชุมชนรูปแบบใหม่ คือ ชุมชนเสมือน ที่เป็นการ
รวมกลุ่มทางความคิดโดยไม่มีข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์ ใน
การสร้างความสัมพันธ์แบบชุมชนเสมือน และเพื่อศึกษาปัจจัยในการสร้างความสัมพันธ์แบบชุม
ชนเสมือน ของผู้สูงอายุสมาชิก OPY Club

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เจาะลึกสมาชิก OPY Club
การเข้าไปสังเกตการณ์ในสถานที่จริง และการวิเคราะห์เนื้อหาที่ปรากฏในเว็บไซต์ เว็บบอร์ด และ
E-mail โดยมีกรอบที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ แนวคิดทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของการสื่อสารผ่านสื่อ
กลางคอมพิวเตอร์ แนวคิดทฤษฎีเทคโนโลยีด้านสื่อใหม่ และแนวคิดเรื่องชุมชนและชุมชนเสมือน

ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของ CMC ที่มีต่อผู้สูงอายุแบ่งออกเป็น 1.บทบาทระดับบุคคล
คือ การเพิ่มโอกาสใหม่ๆ ในการดำเนินชีวิต การพัฒนาคุณภาพชีวิต การมีทางเลือกในการสื่อสาร
มากขึ้น และการเพิ่มพูนภาพลักษณ์ตนเอง และ 2.บทบาทในการสร้างชุมชน ทั้งในรูปแบบของชุม
ชนจริงและชุมชนเสมือน โดยเป็นสื่อกลางในการสร้างความสัมพันธ์กับคนอื่นๆ ผ่านการส่ง E-
mail และการสนทนากลุ่ม ทั้งนี้ ผู้สูงอายุใช้ CMC โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตอบสนองความต้องการ
มิตรภาพ ความต้องการการเกื้อหนุนทางสังคม และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ซึ่งปฏิสัมพันธ์ที่
เกิดขึ้นผ่าน CMC นี้ จะส่งผลให้เกิดสภาพทางจิตใจที่ดีของผู้สูงอายุ

ภาควิชา การสื่อสารมวลชน
สาขาวิชา การสื่อสารมวลชน
ปีการศึกษา 2546

ลายมือชื่อนิสิต..... *Oywan*
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... *Ju*
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4385276328 : MAJOR MASS COMMUNICATION

KEY WORD: COMPUTER MEDIATED COMMUNICATION / VIRTUAL COMMUNITY

M.L.SUPANISA KASEMSANT : THE ROLE OF COMPUTER MEDIATED COMMUNICATION IN BUILDING OF THE VIRTUAL COMMUNITY RELATIONS BY OPY CLUB MEMBERS. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. KANJANA KAEWTHEP, Ph.D., 127 pp. ISBN 974-17-5271-7.

The internet is significantly contributing to the development of the computer-based communication system. It provides opportunities to people interaction by creating a new form of the communities, a so-called virtual community, that socially gathering for ideas without time and location limitations.

The objectives of this research are to study the role of the computer-mediated communication (CMC) on creating the virtual community relationship and to study factors existing in the virtual community relationship of the OPY Club members.

The research is using a qualitative approach by in-depth interviewing the OPY Club members, undergoing direct observation and analyzing accessible contexts on web sites, web boards and e-mails. In doing so, it applies concepts and theories i.e. the role of the computer-mediated communication, the new media technology and the community and virtual community as its analytical framework.

The results indicate that roles of the CMC on older adults divided as follows; 1. role on individual level by increasing a new chance for the way of life, the development of the quality of later life, more alternative channels on communication and the improvement of self image and 2. role on community build-up in the context of community and virtual community by enhancing and developing interpersonal relationship via e-mails and bulletin boards. Accordingly, older adults use CMC on the purpose of making companionship, social support and experience exchanges. This kind of constructive interrelationship through CMC may result in a psychological well being of older adults.

Department MASS COMMUNICATION

Student's signature.....*Supanisa*.....

Field of study MASS COMMUNICATION

Advisor's signature.....*Kanjana*.....

Academic year 2003

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รศ.ดร.กาญจนา แก้วเทพ อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ในดวงใจ ผู้เป็นแรงดลใจให้ผู้เขียนสมัครเข้ามาศึกษาต่อที่คณะนิเทศศาสตร์ ตลอดจนเคียวเซ็ญ ซึ่แนะแนวทางจนประสบผลสำเร็จดังที่ตั้งใจ และกราบขอบพระคุณ ผศ.ขวัญเรือน กิติวัฒน์ ประธานกรรมการ และ ผศ.ดร.กิตติ กันภัย กรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์ ที่เป็นผู้จุดประกาย หัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่องนี้แก่ผู้วิจัย รวมทั้งให้ข้อคิดเห็น และคำแนะนำในการแก้ไขจนเสร็จสมบูรณ์

กราบขอบพระคุณ คุณป้าซัช คุณหญิงซันนี่ จาติกวณิช แรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลงมุมมองที่มีต่อผู้สูงอายุ ผู้ก่อตั้ง Old People Playing Young Club (OPPY Club) ที่กรุณาให้สัมภาษณ์ รวมทั้งอนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลได้อย่างเต็มที่ และขอขอบพระคุณ ผู้สูงอายุสมาชิก OPPY Club ทุกท่านสำหรับการให้ข้อมูลอย่างละเอียด อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง สำหรับงานวิจัยนี้

กราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และพี่สาวของผู้วิจัย ที่เป็นแรงสนับสนุนหลัก สำหรับโครงการศึกษาต่อในครั้งนี้

ขอขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่น MC 10 ทุกท่าน ที่รักใคร่กลมเกลียว และเป็นแรงกระตุ้น ให้ฝ่าฟันอุปสรรคที่ยิ่งใหญ่ของการเรียนและทำงานไปพร้อมๆ กันได้

และขอขอบคุณ คุณปรียะ เวสสุบุตร ผู้เป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยมุ่งหวังและสร้างแต่สิ่งที่ดีให้เกิดขึ้นกับชีวิต

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ฅ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
ปัญหำนำการวิจัย	15
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	15
ข้อสันนิษฐานเบื้องต้น	15
ขอบเขตของงานวิจัย	16
นิยามศัพท์	16
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	17
2 แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	18
แนวคิดทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์	18
แนวคิดทฤษฎีเทคโนโลยีทางด้านสื่อใหม่	21
แนวคิดเรื่องชุมชน และชุมชนเสมือน	25
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	31
3 ระเบียบวิธีวิจัย	34
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	34
ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล	36
การเก็บรวบรวมข้อมูล	36
การวิเคราะห์ข้อมูล	38
การนำเสนอข้อมูล	39

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4	บทบาทของการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์ในการสร้างความสัมพันธ์
	แบบชุมชนเสมือนของผู้สูงอายุ 40
	ข้อมูลทั่วไปของสมาชิกผู้สูงอายุของ OPY Club 40
	หลักสูตรการสอนของ OPY Club 48
	วัตถุประสงค์ของการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต 65
	บทบาทของการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์ที่มีต่อผู้สูงอายุ 82
5	ปัจจัยในการสร้างความสัมพันธ์แบบชุมชนเสมือนของผู้สูงอายุ 92
	ปัจจัยเรื่องชุมชน 92
	ปัจจัยเรื่องชุมชนเสมือน 92
	บริบทแวดล้อมการใช้ 92
	โครงสร้างพื้นฐานของระบบคอมพิวเตอร์ 93
	โครงสร้างเวลา 98
	วัตถุประสงค์ของการใช้ CMC ของกลุ่มผู้สื่อสาร 99
	คุณลักษณะของกลุ่มและสมาชิกที่ใช้ CMC 110
6	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ 116
	รายการอ้างอิง 124
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์ 127

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	จำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย	2
2	ตัวอย่างของชุมชนเสมือนที่เกิดขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา	13
3	ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง	36
4	ลักษณะประชากรของผู้สูงอายุ	41
5	การรับทราบข้อมูลเรื่อง OPPY Club	42
6	แรงจูงใจในการมาสมัครเรียน	43
7	ประสบการณ์ในการเรียนคอมพิวเตอร์	45
8	การสมัครเรียนต่อหลักสูตรขั้นสูง	60
9	ข้อมูลการใช้อินเทอร์เน็ตของผู้สูงอายุ	69

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย